

Vec: **Odborné stanovisko podľa §1 ods.2 písm. f) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov**

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (ďalej v texte len „Stredisko“) bolo zriadené **zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva** (ďalej v texte len „zákon o zriadení Strediska“). V zmysle **ustanovenia §1 ods. 2 písm. f) zákona o zriadení Strediska** patrí medzi právomoci Strediska o. i. vydávanie odborných stanovísk vo veciach dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Antidiskriminačný zákon), a to na požiadanie fyzických osôb alebo právnických osôb alebo z vlastnej iniciatívy. V zmysle ustanovenia **§1 ods. 2 písm. j) zákona o zriadení Strediska** Stredisko poskytuje služby v oblasti ľudských práv.

Pri spracúvaní odborného stanoviska vychádzalo Stredisko z medzinárodnej a vnútroštátnej právnej úpravy zákazu diskriminácie, judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, z odbornej literatúry a z podnetu a dokumentov poskytnutých žiadateľom.

Odborné stanovisko bolo vypracované na žiadosť v súvislosti s iniciatívou a stretnutiami odborníkov, rodičov a zúčastnených o stravovanie detí vegetariánskych rodičov v školách a predškolských zariadeniach. Výsledkom stretnutia, ktoré sa konalo 4. januára 2013 v Martine boli nasledovné závery účastníkov:

1. nesúlad medzi odporúčaniami Svetovej zdravotníckej organizácie (ďalej v texte len „WHO“) v príslušnej oblasti, platnými slovenskými predpismi a praxou na Slovensku;
2. skutočnosť, že deti vegetariánskych rodičov - pokiaľ sú odkázané na odoberanie stravy v školských a predškolských zariadeniach - sú u nás roky znevýhodňované, štátom donucované odoberať jedlá, ktoré nie sú zlučiteľné s ich životným štýlom a presvedčením.

Nakoľko sa účastníci domnievajú, že najmä pri uplatňovaní **Vyhlášky Ministerstva školstva č. 330/2009 o zariadení školského stravovania** (ďalej v texte len „Vyhláška o zariadení školského stravovania“) dochádza k porušovaniu ľudských práv, bolo požiadané o vypracovanie odborného stanoviska a navrhnutie možných krokov riešenia.

Stanovisko Strediska

1. Ľudskoprávny aspekt a porušenie medzinárodných záväzkov

Vo svojej žiadosti o vydanie odborného stanoviska uvádzate, že slovenské právne predpisy a prax sú v rozpore s odporúčaniami WHO týkajúcimi sa školského stravovania. Pokiaľ ide o odporúčanie WHO z roku 2006 „*Stravovacia a výživová politika pre školy: Program rozvoja školského stravovania v európskom regióne*“, dovoľujeme si Vás upozorniť na to, že uvedený medzinárodný dokument má len **odporúčací charakter**. V praxi to znamená, že napriek členstvu Slovenskej republiky vo WHO, Slovenskej republike z odporúčaní WHO **nevyplýva priamy záväzok implementovať** jeho jednotlivé body do nášho právneho poriadku. Samotný text odporúčania síce uvádza spôsoby zdravého stravovania na školách, vrátane uprednostňovania potravín rastlinného pôvodu pred živočíšnymi a nahradenia masného mäsa a mäsových výrobkov strukovínami, rybami, hydinou alebo chudým mäsom, no v žiadnej časti textu sa nenachádza vyslovená požiadavka

zabezpečiť na škole vegetariánske jedlá. Stredisko súhlasí s názorom, že slovenská prax stravovania v školských zariadeniach by **mala** reflektovať princípy zdravého stravovania a **umožňovať aj voľbu bezmäsitej varianty stravy**. Samotný dokument WHO však vo svojom obsahu nikde explicitne nedefinuje vegetariánstvo a čisto bezmäsitú stravu ako spôsob zdravej výživy.

Napriek faktu, že Slovenská republika by mala v záujme ochrany zdravia detí implementovať princípy spomínané v odporúčaniach WHO, samotné neposkytovanie vegetariánskej stravy na školách a v predškolských zariadeniach nie je podľa názoru Strediska zasahovaním do ľudských práv vegetariánov. Ich **právo na slobodu myslenia a presvedčenia** rovnako ako **právo na nezasahovanie do súkromného života** sa v tomto prípade dodržiava práve možnosťou neprihlasovania sa na stravu v školskej jedálni a ku konzumácii mäsa a mäsových výrobkov nie sú deti vegetariánov donucované povinnosťou stravovať sa v školskej jedálni. Pokiaľ ide o **právo na rešpektovanie súkromného života**, Európsky súd pre ľudské práva vyslovil v prípade *Kobida v Slovensko (Rozhodnutie zo dňa 15.11.2011, Číslo sťažnosti 39507/06)*, že článok 8 ani iný článok Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a jeho Protokolov **nezahŕňa v sebe právo na poskytovanie vegetariánskej stravy**. Predmetný prípad sa týkal poskytovania vegetariánskej stravy Domove sociálnych služieb, teda je podľa názoru Strediska porovnateľný k otázke stravovania sa v školských jedálňach.

Ak sa domnievate, že **Vyhláška o zariadení školského stravovania** a v nej obsiahnuté zásady na zostavovanie jedálnych lístkov v zariadení školského stravovania (Príloha 1) ako aj slovenská prax sú v rozpore so zásadami zdravej výživy a odporúčaniami WHO týkajúcimi sa stravovacej a výživovej politiky pre školy, do úvahy prichádza možnosť **obrátiť sa na zriaďovateľov zariadení školského stravovania** (t.j. obce, samosprávne kraje alebo iné orgány miestnej štátnej správy v školstve) **a pokúsiť sa formou spolupráce dospieť k možnostiam riešenia stravovania vegetariánskych žiakov**, ako napríklad voľba medzi jedlami, z ktorých jedno by bolo bezmäsité alebo možnosť ohrevu z domu prinesenej vegetariánskej stravy. V rámci konkrétnych opatrení bude potrebné zapojiť do ich prípravy a realizácie aj riaditeľov školských jedální či riaditeľov škôl a predškolských zariadení.

Ďalšou možnosťou je **osloviť priamo zodpovedné ministerstvo**, t.j. Ministerstvo školstva a na základe podložených tvrdení o zdravom stravovaní **apelovať na zmenu v súčasnosti platnej vyhlášky** o zariadení školského stravovania a jej zosúladenie s odporúčaniami WHO týkajúcimi sa stravovacej a výživovej politiky pre školy.

2. Diskriminačný aspekt

V zmysle ustanovenia **§140 ods. 4 a 5 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov** školská jedáleň ako školské účelové zariadenie pripravuje a poskytuje jedlá a nápoje pre stravníkov podľa odporúčaných výživových dávok, materiálno-spotrebných noriem a receptúr pre školské stravovanie podľa vekových skupín stravníkov vydaných Ministerstvom školstva a s možnosťou využitia receptúr charakteristických pre príslušnú územnú oblasť, zásad pre zostavovanie jedálnych lístkov a finančných podmienok na nákup potravín, ktoré uhradza zákonný zástupca dieťaťa alebo žiaka. V školskej jedálni sa **môžu pripravovať diétne jedlá pre žiakov, u ktorých podľa posúdenia ošetrojúceho lekára zdravotný stav vyžaduje osobitné stravovanie** podľa materiálno-spotrebných noriem a receptúr pre diétne stravovanie vydaných Ministerstvom školstva. V zmysle platnej legislatívy sa však vegetariánstvo nepovažuje za osobitnú diétu akou je napríklad diéta pre celiatikov alebo diabetikov. Zároveň však platí ustanovenie **§ 144 ods. 1 písm. g) školského zákona**, podľa ktorého má dieťa **právo na úctu k jeho vierovyznaniu, svetonázoru, národnostnej a etnickej príslušnosti**. Rešpektovanie voľby stravovania sa podľa vegetariánskych princípov je v praxi zabezpečované tým, že žiadne dieťa nie je v škole nútené povinne sa prihlásiť na školské stravovanie a prijímať podávanú stravu vrátane jedál z mäsa.

Na to, aby išlo o porušenie zásady rovnakého zaobchádzania, resp. diskrimináciu musí byť daný niektorý z dôvodov uvedených v **§2 ods.1 ADZ**, musí byť naplnená jedna z foriem

uvedených v § 2a ADZ, a napokon sa tak musí diať v jednej z oblastí, ktoré sú v zmysle § 3 ods.1 ADZ týmto zákonom pokryté. Pokiaľ ide o konkrétny prípad stravovania vegetariánskych detí v školských a predškolských zariadeniach, ktoré prebieha v súlade s platnou legislatívou, táto skutočnosť **môže** v praxi predstavovať **nepriamu diskrimináciu na základe iného zmýšľania v oblasti poskytovania tovarov a služieb, resp. v oblasti vzdelávania**. Zákon o školskom stravovaní a Vyhláška o zariadení školského stravovania predstavujú navonok neutrálne predpisy, ktoré však znevýhodňujú konkrétnu skupinu osôb (vegetariánov) v porovnaní s ostatnými osobami. Iné zmýšľanie vegetariánov, t.j. ich presvedčenie nekonzumovať mäso a mäsové výrobky, im v dôsledku platnej legislatívy a praxe znemožňuje stravovať sa (prijímať službu) v zariadeniach školského a predškolského zariadenia, ktoré majú byť verejne prístupné pre všetkých žiakov školy a všetky deti v predškolskom zariadení.

Možnosť nápravy legislatívne zavedeného systému, konkrétne jeho pravdepodobného nepriamo diskriminačného charakteru je prostredníctvom rozhodovacej právomoci Ústavného súdu. Podľa ustanovenia **čl. 125 ods.1 písm. a) Ústavy SR**, Ústavný súd o. i. rozhoduje o súlade zákonov s ústavou, s ústavnými zákonmi a s medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila NRSR súhlas a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom. Rovnako je Ústavný súd oprávnený rozhodovať o súlade nariadení vlády, všeobecne záväzných právnych predpisov ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy s ústavou, s ústavnými zákonmi, s medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila súhlas NRSR a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, a so zákonmi. V zmysle ustanovenia **čl. 125 ods.3 Ústavy SR**, ak Ústavný súd svojím rozhodnutím vysloví, že medzi právnymi predpismi uvedenými v odseku 1 je nesúlady, strácajú príslušné predpisy, ich časti, prípadne niektoré ich ustanovenia účinnosť. Orgány, ktoré tieto predpisy vydali, sú povinné **do 6 mesiacov od vyhlásenia rozhodnutia** Ústavného súdu **uviesť ich do súladu**. Ak tak neurobia, také predpisy, ich časti alebo ustanovenia **strácajú platnosť po 6 mesiacoch** od vyhlásenia rozhodnutia.

V zmysle ustanovenia **čl. 130 ods.1 písm. f) Ústavy SR** Ústavný súd začne konanie, ak podá návrh verejný ochranca práv vo veciach súladu právnych predpisov podľa **čl. 125 ods. 1**, ak ich ďalšie uplatňovanie môže ohroziť základné práva alebo slobody alebo ľudské práva a základné slobody vyplývajúce z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a ktorá bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom. Návrh na začatie konania na Ústavnom súde vo veci súladu právnych predpisov môže podať tiež najmenej pätina poslancov NRSR, prezident SR, vláda SR, súd a generálny prokurátor.

Ak sa teda domnievate, že školský zákon a vyhláška o zariadení školského stravovania sú v rozpore s Ústavou, ústavnými zákonmi, medzinárodnými zmluvami prijatými spôsobom ustanoveným zákonom a v prípade vyhlášky aj so zákonom, môžete sa obrátiť na uvedené subjekty, aby zvažili podanie návrhu.

V zmysle ustanovenia **čl. 127 Ústavy SR** Ústavný súd rozhoduje o **sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd** vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv nerozhoduje iný súd. Ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, zruší takéto rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ak porušenie práv alebo slobôd vzniklo nečinnosťou, Ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie, zakázať pokračovať v porušovaní základných práv a slobôd alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo ak je to možné, prikázať, aby ten, kto porušil práva alebo slobody, obnovil stav pred porušením. Ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie. Zodpovednosť toho, kto porušil práva alebo slobody, za škodu alebo inú ujmu nie je rozhodnutím ústavného súdu

dotknutá. Ústavnú sťažnosť **môže podať každý, o koho práve sa má konať v prípadoch ustanovených v čl. 127 a 127a Ústavy SR.**

V zmysle ustanovenia § 20 ods.1 a 2 zákona č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky návrh na začatie konania sa Ústavnému súdu podáva písomne. **Návrh musí obsahovať, akej veci sa týka, kto ho podáva, prípadne proti komu návrh smeruje, akého rozhodnutia sa navrhovateľ domáha, odôvodnenie návrhu a navrhované dôkazy.** Návrh musí podpísať navrhovateľ (navrhovatelia) alebo jeho (ich) zástupca. K návrhu na začatie konania sa musí pripojiť splnomocnenie na zastupovanie navrhovateľa advokátom alebo komerčným právnikom, ak tento zákon neustanovuje inak. V splnomocnení sa musí výslovne uviesť, že sa udeľuje na zastupovanie pre Ústavným súdom.

Stredisko je pripravené Vám, v prípade Vášho záujmu a v rozsahu svojej právomoci, poskytnúť potrebné poradenstvo súvisiace s porušením zásady rovnakého zaobchádzania v zmysle Antidiskriminačného zákona a ľudských práv osobne, písomne, telefonicky (0918 370 004) alebo prostredníctvom elektronickej pošty.

S pozdravom

JUDr. Juraj Horváth
výkonný riaditeľ

Príloha:

Informácia o právomociach Strediska a o antidiskriminačnej legislatíve Slovenskej republiky.